

Табакіна Ю.В.

**Корекція емоційних станів обдарованих підлітків засобами
розвивальних проєктивних методик**

Постановка проблеми. Сучасний етап відродження самостійної України, її інтеграції в європейський та світовий інформаційний простір зумовлює динамічні перетворення в галузі освіти. За таких умов перед навчальними закладами нового типу, гімназіями та ліцеями, стоїть завдання виховання інтелектуально здібної, творчо обдарованої, самостійної, активної, здатної до самопізнання й самореалізації особистості, яка володіє компетентностями світового рівня, використовує здобуті знання для розв'язання практичних завдань, аналізує нестандартні ситуації та робить життєвий і професійний вибір, усвідомлює особистий життєвий шлях. Все це зумовлює тенденції реформування освітнього простору: ускладнення навчальних програм, розширення програмового матеріалу, урізноманітнення позашкільної наукової роботи. І, звичайно ж, у такій ситуації значна увага психолого-педагогічної спільноти приділяється обдарованим та талановитим учням, творчі перемоги та наукові здобутки яких створюють елітність навчального закладу та підвищують його рейтинг. Водночас догматична система традиційного навчально-виховного процесу не враховує вектори суб'єктивної активності дитини, її здібності, інтереси та схильності, зорієнтована лише на формальний результат, висуває завищені вимоги до школярів, що, у свою чергу, спричиняє емоційні розлади обдарованих учнів. Найбільш вразливими у контексті означеного є підлітки, особистісний розвиток яких ускладнений емоційною нестабільністю та імпульсивністю поведінки [2].

Емоційна сфера особистості, і зокрема – обдарованої особистості, завжди була предметом пильної уваги психологів (Н.А.Анікіна, Е.С.Белова, О.В.Запорожець, О.М.Матюшкін, Н.Н.Подьяков, С.Л.Рубінштейн, А.Таннебаум та ін.). Психологічні моделі обдарованості представлені у роботах Дж.Гілфорда, Е.де Боно, Дж.Галлаіра, Дж.Рензуллі, П.Торренса. Викликають інтерес дослідження феномену творчості Н.А.Анікіної [1], а також роботи Ю.З.Гільбуха, присвячені проблемам диференційованого навчання, що надає більше можливостей прояву індивідуальності дитини. Проте у сучасних умовах нестабільного соціокультурного розвитку суспільства проблемне поле психолого-педагогічного супроводу обдарованої дитини у закладах освіти не має повноцінного висвітлення у науковій літературі. Разом з тим досвід роботи практичних психологів закладів освіти є спробою заповнити певні прогалини у системі роботи освітніх установ із талановитою молоддю.

Пошук доступних, валідних та репрезентативних методів забезпечення гармонійного розвитку креативної особистості в умовах педагогічної інноватики [3, с.92-110] зумовив звернення до корекційно-розвивальних можливостей проєктивних методик.

Викладення основного матеріалу дослідження. Систематизація та узагальнення особистого досвіду роботи практичним психологом Криворізької педагогічної гімназії дозволив нам висунути *припущення*, що використання корекційно-розвивального потенціалу проєктивних методик не тільки сприяє розвитку креативних здібностей учнів, але й знижує рівень емоційного дискомфорту підлітків.

Задля перевірки даної гіпотези нами було організоване і проведене емпіричне дослідження, що мало за *мету* вивчення можливостей корекції емоційних станів обдарованих підлітків засобами розвивальних проєктивних методик.

Дослідження проводилося на базі Криворізької педагогічної гімназії. У дослідженні прийняло участь сорок п'ять гімназистів у віці від дванадцяти до п'ятнадцяти років. На психодіагностичному етапі були використані методики «Самооцінка емоційних станів»; Особистісний опитувальник Г.Айзенка та Методика оцінки тривожності Спілбергера-Ханіна.

Аналіз отриманих емпіричних даних виявив, що у 56% підлітків переважає стан тривоги, а у 43% - стан фрустрації (за методикою Г.Айзенка); 43% опитаних мають підвищений рівень особистісної та реактивної тривожності (за методикою Спілбергера-Ханіна). Самооцінка підлітками емоційних станів засвідчила, що спокійний стан притаманний 12,6% респондентів, стан захоплення означили 10,3% підлітків, врівноважений – 10,1%, а радісний – всього 9,3% підлітків вибіркової сукупності. Водночас тривожний стан виявлено у відповідях 19,2% гімназистів, напружений стан демонструють 16,9% підлітків, почуття зневіри присутнє у 14,4% відповідей.

З метою цілеспрямованої корекції деструктивних емоційних станів гімназистів підліткового віку та стимулювання виявлення креативності була створена програма корекційно-розвивальних занять, із залученням сучасних технологій: методу співпраці і співтворчості, імітаційних і рольових ігор. Особливий акцент був зроблений на використанні проєктивних методик для розвитку креативного мислення учнів, таких як мозковий штурм (Алекс Осборн), метод шести капелюхів (Едвард де Боно), ментальні карти (Тоні Бьюзен), метод синектики (Вільям Гордон) та метод фокальних об'єктів (Чарльз Вайтінг).

Після завершення системи занять із підлітками був виконаний контрольний зріз, що дозволив констатувати позитивну динаміку у виявленні емоційних станів респондентів вибіркової сукупності. Зокрема дані досліджень за методикою Айзенка показують, що кількість гімназистів із виявом високого рівня тривоги зменшилась з 56% до 14%, фрустрації – з 43% до 12%.

Аналіз показників реактивної та особистісної тривожності за методикою Спілбергера-Ханіна засвідчив, що відбулося зниження проявів високого рівня особистісної та реактивної тривожності із 43% до 9%. Змінилися також показники самооцінки емоційних станів: спокійний стан наприкінці навчального року виявили 28,6% учнів, врівноважений – 25,1%, радісний –

23,3%, і захоплення – 21,3% респондентів. Напружений стан засвідчили відповіді 9,6% учнів, зневіра 7,4%. Найнижчий відсоток був зафіксований при виявленні тривожного стану: він складає 6,2%.

Як бачимо позитивні емоції у процесі корекційно-розвивального впливу значно зросли, а негативні, навпаки, знизили свої показники (рис. 1).

Рис. 1. Емоційний стан обдарованих учнів

Результати дослідження доводять доцільність використання корекційно-розвивальних проєктивних методик, які не тільки сприяють розвитку креативних здібностей учнів, але й знижують емоційний дискомфорт і гармонізують внутрішній стан дитини.

Психологічний супровід обдарованої дитини має завершуватися реальним, конкретним результатом, зокрема це:

- усвідомлення учнем свого багатогранного «Я», формування сукупності уявлень про себе, свій внутрішній світ;
- розуміння сутності пізнавальної діяльності – мислення, пам'яті, уваги, тренінг творчої уяви та мислення;
- формування таких якостей мислення, які дозволяють учневі по-новому сприймати навчальний матеріал із забезпеченням зворотнього зв'язку;
- навчання учнів новим способам дій і поведінковим реакціям, експериментування з новими стратегіями і стилями поведінки;
- допомога учневі в усвідомленому, особистісному виборі у складному сучасному житті;
- уникнення психологічного дисбалансу між внутрішнім світом і зовнішнім впливом;

З метою усунення дезорганізуючого впливу на особистість обдарованого підлітка наслідків негативних емоційних станів, необхідно проводити профілактичну психологічну роботу з діагностики і корекції проявів цих

емоційних станів. Вирішення цієї задачі можливо на основі створення діагностико-корекційної програми для психологічної роботи з підлітками.

Список використаних джерел

1. Анікіна Н. педагогічна підтримка обдарованості. – К.: Шк.світ. – 2005. – 128 с.
2. Здібності. Обдарованість. Таланти: система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М.Голубенко. – К.: Шк.світ. – 2009. – 128 с.
3. Обдаровані діти : Діагностика та супровід / упоряд. Т.Червонна. – К.: Шк.світ. – 2008. – 128 с.
4. Психологічні основи розвитку креативності особистості в умовах педагогічної інноватики : методичний посібник / [С.Ф.Устименко, Н.М.Токарева, А.І.Воронін та ін.]. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – 268 с.
5. Туріщева Л. В. Особливості роботи з обдарованими дітьми. – Х.: Вид.група «Основа». – 2008. – 122 с.

Халік О.О.

Методика «Сімейна дошка» в психологічному консультуванні та психотерапії

В сучасних умовах постійного дефіциту часу та завантаженості людина орієнтована на досить швидке розв'язання власних проблем за допомогою психолога або психотерапевта. Крім того, до сьогодні в суспільстві поширені міфи та очікування щодо швидкості появи бажаних змін. Тому спеціаліст в межах його теоретичної парадигми потребує універсальних методик та технік, які можуть застосовуватися в консультативному або психотерапевтичному процесі.

Досить цінними є методики, які можна використовувати як з метою діагностики, так і на етапі безпосередньої роботи з проблемою. Однією з подібних є методика «Сімейна дошка».

На думку К.Людевіга, розвитку «Сімейної дошки» сприяло поширення системного методу в психотерапії. Системний сімейний підхід запозичує з теорії систем твердження про те, що всі частини системи мають взаємовплив і взаємообумовлюють одна одну. М.Боуен, К.Вітакер, К.Людевіг, С.Мінухін, В.Сатір як прибічники системного підходу розглядають сім'ю у вигляді цілісної живої системи, а не як просте поєднання особистостей, пов'язаних родинними стосунками.

С.Мінухін вказує, що в процесі консультування необхідно враховувати, що сім'я – це система, яка має певну структуру, обов'язково включає підсистеми (батьківську, подружню, сиблінгову), кордони або межі. В ході психологічного консультування та терапії, на думку автора, відбуваються зміни в структурі родини, що призводить до змін в поведінці окремих її членів. Звертаючись до конкретного члена сім'ї, автор зазначає: «Допоможіть іншому